

PHOTO:OLEKSANDR-ZHABIN-UNSPASH

Аналітична записка FBA

Економічна реінтеграція українських ветеранів

Джонатан Рьодерс та д-р Ерін К. Макфі

ДО КІНЦЯ ВІЙНИ ВЕТЕРАНИ МОЖУТЬ становити до чверті робочої сили України. У міру відбудови України економічна реінтеграція ветеранів має важливе значення для національного відновлення та довгострокової стійкості. У цій аналітичній записці FBA розглядаються проблеми, з якими учасники бойових дій стикаються на ринку праці після повернення до цивільного життя: безробіття, невідповідність кваліфікації та фінансова незахищеність. У документі також аналізується, як економічна інтеграція ветеранів може сприяти зусиллям країни з відбудови.

ДЛЯ ПОСИЛАННЯ НА ЦЮ АНАЛІТИЧНУ ЗАПISКУ:

Макфі та Рьодерс. 2025. Аналітична записка FBA: Економічна реінтеграція українських ветеранів. Серія тематичних аналітичних записок – Реінтеграція українських ветеранів. Стокгольм: Академія Фольке Бернадотта.
DOI: <https://doi.org/10.61880/LEQQ2728>

Політичні рекомендації

1. *Узгодження професійної підготовки (перепідготовки) із потребами ринку:* Програми перепідготовки ветеранів мають бути розроблені відповідно до потреб ринку праці з акцентом на сектори інфраструктури, оборонних технологій та сільського господарства.
2. *Посилення підтримки підприємницьких ініціатив серед ветеранів:* підприємницький потенціал колишніх військовослужбовців можна підвищити за рахунок ширшого доступу до фінансової підтримки, спрощення правил і регулятивних норм, а також цільового менторства, яке допоможе подолати бар'єри.
3. *Сприяння інклюзивному економічному відновленню для ветеранів та постраждалих від війни груп:* Плани економічного відновлення повинні повною мірою враховувати програми підтримки ветеранів, гарантуючи рівні можливості всім групам, які постраждали від війни, включно з переміщеними цивільними особами та сім'ями загиблих.

Вступ

У цій аналітичній записці розглядається економічна реінтеграція українських ветеранів як національний пріоритет, необхідний для післявоєнного відновлення, соціальної стабільності та забезпечення довгострокової стійкості. Учасники бойових дій та члени їх сімей перебудовують своє економічне життя. Багато з них у цьому процесі стикаються з безробіттям, невідповідністю кваліфікації та фінансовою нестабільністю. Водночас існуюча політика потребує кращого узгодження та доступності, щоб повною мірою використати навички ветеранів для економічного зростання та відновлення. Щоб колишні військовослужбовці сприяли економічній відбудові, а не стикалися з маргіналізацією, реінтеграція має бути частиною ширшої інклюзивної стратегії, яка також спрямована на підтримку переміщених цивільних осіб, сімей полеглих воїнів та інших груп, які постраждали від війни.

На тлі російського вторгнення економіка України у 2022 році скоротилася приблизно на 30 % і залишатиметься на 20 % нижчою за довоєнний рівень протягом 2025 року. У той же час пов'язані з війною руйнування спричинили значну диспропорцію між регіонами у контексті зайнятості, особливо в сільській місцевості.¹ Особливо постраждали галузі, де працюють переважно чоловіки і де ветерани традиційно могли б знайти роботу — будівництво та сільське господарство, де дефіцит кадрів у 2,15 рази вищий, ніж в інших галузях, а сільське господарство зазнало збитків у розмірі 40 мільярдів доларів, внаслідок чого 30% сільськогосподарських угідь залишаються необробленими.² Мільйони українців стали внутрішньо переміщеними особами, що призвело до регіонального дисбалансу в попиті та пропозиції робочої сили.³ Однак ці нагальні повоєнні потреби представляють стратегічну можливість: ефективне залучення робочої сили з числа ветеранів до зусиль з відбудови може частково компенсувати гострий дефіцит персоналу та прискорити економічне відновлення, особливо з огляду на те, що будівництво, за прогнозами, створить значний мультиплікаційний ефект під час відбудови.

У наступних розділах окреслено основні перешкоди на шляху до працевлаштування ветеранів, структурні прогалини в чинній політиці та конкретні рекомендації щодо покращення програм перекваліфікації, готовності робочих місць та підтримки ветеранського бізнесу, а також забезпечення міжгалузевої координації зусиль уряду, приватного сектору та громадянського суспільства для формування сталих рішень.

Виклики та можливості для економічної реінтеграції

Очікується, що до кінця війни чисельність ветеранів зросте з 1,2 до 5-8 мільйонів ветеранів та членів їхніх сімей, тобто колишні військовослужбовці можуть становити до чверті з 18-20 мільйонів працездатного населення України.⁴ Отже, успішна та стала економічна реінтеграція є національним пріоритетом і фундаментальною передумовою для повоєнної відбудови. Ветерани володіють цінними навичками — дисциплінованістю, лідерством і здатністю до адаптації, — що робить їх важливим трудовим ресурсом, здатним стимулювати економічне зростання та зміцнювати соціальну згуртованість. Опитування 2023 року підкреслює нагальність цього питання. За його результатами, забезпечення стабільного доходу залишається головною проблемою для колишніх військовослужбовців, що відображає ширше занепокоєння щодо економічної вразливості, добробуту та соціальної стабільності.⁵

Проте реінтеграція ставить значні виклики. Для багатьох українських ветеранів перехід від військового до цивільного життя пов'язаний із економічною невизначеністю. Рівень безробіття серед ветеранів сягає 30% – удвічі більше за середній показник для цивільного населення країни. Це свідчить про те, що ринок погано пристосований для їх працевлаштування.⁶ Багато хто вимушено стикається з тривалим безробіттям або значним зниженням доходів, що ставить їх у невигідне становище порівняно з цивільними, які зберегли і розвинули професійні навички за час війни.⁷

Окрім безробіття, фінансова незахищеність лягає важким тягарем на плечі ветеранів. Майже чверть опитаних зазначають, що можуть дозволити собі

лише найнеобхідніше, що змушує їх економити на таких базових потребах, як їжа.⁸ Проблема ускладнюється невідповідністю вимог до військових та цивільних посад: майже третина ветеранів відчуває себе неготовими до працевлаштування, а більше половини вважають, що їм потрібна додаткова підготовка чи освіта, щоб бути конкурентоспроможними на ринку праці.⁹

Географічний аспект додає ще один рівень складності. Значна частина колишніх військових повертаються до сільських районів, де і без того скорочується кількість робочих місць. Вони одразу виявляють, що можливості працевлаштування, на які вони колись розраховували, зараз просто зникли. Ветерани молодшого віку та люди з інвалідністю стикаються з ще більшими труднощами, оскільки наявні вакансії часто не відповідають їхнім потребам. Тим часом більше третини українських біженців не наважуються повертатися додому з міркувань безпеки та через економічні фактори, що, залежно від галузей, які найбільше постраждали від їхньої відсутності, може додатково ускладнити інтеграцію на ринку праці.¹⁰

Незважаючи на ці виклики, ветерани є надзвичайно важливим економічним активом. За прогнозами, кожен долар, вкладений у їхню реабілітацію, принесе шість доларів економічного прибутку.¹¹ Ефективне вирішення проблеми реінтеграції вимагає виходу за рамки директивної політики і використання навичок ветеранів як ресурсу для національного відновлення. Концепція, що базується на сильних сторонах, цільова підготовка, реформування робочих місць, підтримка підприємницьких ініціатив можуть максимізувати їхній значущий внесок у відбудову України та тривале економічне зростання.¹²

Підхід до економічної реінтеграції, що базується на сильних сторонах

Ветерани є надзвичайно важливим і недостатньо використаним ресурсом для економічного відновлення та забезпечення довгострокової стійкості України. Маючи різноманітну професійну підготовку й великий військовий досвід, вони передають цивільному персоналу такі навички, як лідерство, критичне мислення, здатність до адаптації та

технічна експертиза.¹³ Багато з них також здобули передові знання з оборонних технологій, зокрема в галузі кібербезпеки, логістичних систем та інженерії, що додатково зміцнило їхні здібності до вирішення проблем, увагу до деталей і здатність працювати під тиском.¹⁴ Визнання цих переваг та їх розвиток є важливим для успішної реінтеграції колишніх військових та надання їм можливості відігравати значущу роль у відновленні країни.

Підхід, що базується на сильних сторонах, розглядає ветеранів не як отримувачів допомоги, а як активних учасників економічного зростання, ставлячи акцент на їх лідерських якостях, здатності до адаптації та інноваційному потенціалі – позитивних рисах, необхідних для повоєнної відбудови.¹⁵ Ефективна політика повинна розкривати потенціал цих переваг через спеціалізоване навчання, перепідготовку та створення можливостей для підприємницької діяльності, водночас готуючи роботодавців до використання навичок ветеранів. Узгодження систем підтримки з можливостями ветеранів може стимулювати економічне відновлення, сприяти соціальній стабільності та позиціонувати колишніх військових як ключовий фактор стабільності й розвитку.

Проте реінтеграція ветеранів у трудовий ресурс відбувається не ізольовано, а в рамках ширшого процесу повоєнної відбудови, який охоплює й інші постраждалі від війни групи. Хоча цілеспрямована політика реінтеграції може принести певну користь ветеранам, нерівність у доступі до економічних можливостей може розпалити соціальне напруження, якщо інші постраждалі групи населення – внутрішньо переміщені особи, сім'ї загиблих і ті, хто втратив засоби до існування, – залишаться без аналогічної підтримки.¹⁶ Надмірне підвищення статусу ветеранів без збалансування ширших потреб відновлення у довгостроковій перспективі може призвести до відчуження, невдоволення чи нерівного доступу до можливостей.¹⁷ В Україні, де війна змінила ринок праці, реінтеграція ветеранів буде одним із багатьох факторів, які необхідно розглядати в ширшому контексті економічної відбудови та соціальної згуртованості.

Готовність робочих місць

Роботодавці часто недостатньо обізнані щодо задач військових та навичок ветеранів, що зумовлює хибні уявлення про їхню здатність до адаптації та емоційну готовність до цивільної роботи.¹⁸ Пристосування робочих місць для людей з інвалідністю досі є незадовільним: лише 7% компаній користуються державними програмами відшкодування витрат на інфраструктуру, адаптовану під потреби людей з інвалідністю.¹⁹ Крім того, обов'язкова підготовка резерву та недостатня обізнаність про правовий захист ветеранів²⁰ ще більше ускладнюють інтеграцію на робочому місці.²¹

Організації громадянського суспільства, як-от «Принцип», долучилися до інформаційно-просвітницької роботи та просування передових практик, зокрема перепідготовки ветеранів-інвалідів та їхнього працевлаштування на доступні посади. Цю модель вже впроваджує Українська залізниця. Проте потрібні ширші структурні реформи, щоб підготувати роботодавців, пристосувати робочі місця та зменшити логістичні бар'єри для ветеранів.

Розвиток потенціалу, освіта та перепідготовка

Хоча певні програми професійної перепідготовки вже існують, вони часто не відповідають потребам ветеранів, які змінюються, а також вимогам ринку. Доступ до цих програм ускладнюється низьким рівнем обізнаності, жорсткими вимогами до вступу та логістичними труднощами, особливо для колишніх військових, які мешкають у сільській місцевості, або ветеранів з інвалідністю.²² Ця негнучкість заважає ветеранам скористатися новими економічними можливостями та затримує їхню реінтеграцію в середовище продуктивної зайнятості.²³ До того ж моделі навчання з державним фінансуванням часто обмежують здатність колишніх військовослужбовців обирати програми, що краще відповідають їхнім кар'єрним прагненням, а багато програм перепідготовки не підтримують зміну траєкторії професійного розвитку або гнучкі варіанти навчання. Ветерани з обмеженим досвідом роботи до служби у війську стикаються з додатковими перешкодами, зокрема

з труднощами у конкурентній боротьбі за посади та доступ до спеціалізованих програм.

Незважаючи на низку багатообіцяючих ініціатив, як-от «Кіберзахисники» і Програма реінтеграції ветеранів IREX,²⁴ більшість колишніх військових частіше покладаються на особисті зв'язки, аніж на офіційні служби зайнятості. Понад 60% ветеранів оцінюють державні центри зайнятості як неефективні, що підкреслює необхідність кращої координації між державними установами, роботодавцями та постачальниками послуг з навчання для спрощення доступу та підвищення ефективності програм.²⁵

Доступ до ресурсів перепідготовки також ускладнюється низькою поінформованістю та бюрократичними перепонами. Такі інструменти, як посвідчення ветерана у додатках «Дія» та «Армія+», покликані пришвидшити отримання інформації та спростити процес подачі заявок. Тим не менш, реалізація таких ініціатив досі потребує покращення, зокрема коли йдеться про ветеранів, що мешкають у сільських районах або не достатньо обізнані у цифрових технологіях. Такі перепони посилюють нерівність у доступі до програм і не дають колишнім військовим повною мірою скористатися наявними ресурсами.²⁶

Незважаючи на значний прогрес, який демонструють програми підготовки та перепідготовки, що реалізуються державними органами влади, організаціями громадянського суспільства, науковими установами та міжнародними донорами, масштаб та складність наявних викликів вимагають нарощування зусиль. Досягнення стійких результатів вимагатиме розширення існуючих ініціатив, кращого узгодження навчальних програм з потребами ринку праці, які змінюються, а також усунення системних бар'єрів, які обмежують доступ ветеранів до можливостей працевлаштування.

Підприємницька діяльність серед ветеранів

Підприємництво відкриває перспективні шляхи для ветеранів, які прагнуть незалежності та гнучкості, але показники успішності стартапів на чолі з колишніми військовими залишаються низькими.

Хоча майже 70% респондентів висловили зацікавленість у започаткуванні власної справи, менше 10% успішно розпочали підприємницьку діяльність, що свідчить про значні перешкоди, з якими вони стикаються.²⁷ Обмежений доступ до стартового капіталу, складні регуляторні процеси та відсутність програм наставництва перешкоджають їм у створенні та веденні бізнесу. На ветеранів, які мешкають у сільській місцевості, чекають додаткові перепони, включаючи пошкоджену інфраструктуру та розірвані ланцюги поставок, що ще більше ускладнює їхні підприємницькі перспективи.²⁸

Такі ініціативи, як Український ветеранський фонд і Проєкт ЄС і МОМ з працевлаштування ветеранів та стійкості громад в Україні, почали заповнювати ці прогалини, надаючи фінансування та родинну підтримку підприємствам, очолюваним колишніми військовослужбовцями. Однак реалії потенційної ремобілізації, економічної невизначеності та повоєнного переміщення створюють додаткове навантаження на ці підприємства, часто роблячи їх більш вразливими, ніж їхні великі конкуренти з приватного сектору.²⁹ Значна частина ветеранських бізнесів мають проблеми з довгостроковою життєздатністю та масштабуванням, що збільшує потребу в цільовій підтримці, яка виходить за рамки початкового фінансування.

Висновок

Українські ветерани є критично важливим трудовим ресурсом для відбудови України: їхні навички, стійкість та лідерські якості користуються великим попитом у всіх секторах економіки. Для повного розкриття їхнього потенціалу потрібні прозорі, доступні та фінансово життєздатні моделі працевлаштування, підприємництва та реінтеграції, що відповідають пріоритетам національного відновлення та підтримуються партнерствами між державними, приватними та міжнародними стейкхолдерами. Масштабування успішних ініціатив до системного рівня забезпечить стабільність громадам, сприятиме інноваціям та посилить стійкість України перед обличчям поточних економічних та безпекових викликів. На тлі повернення ветеранів з військової служби до цивільного життя ефективна політика повинна долати структурні прогалини, даючи можливість

колишнім військовим та їхнім сім'ям процвітати, одночасно роблячи вагомий внесок в економічне зростання, оборонні зусилля та довгостроковий національний розвиток.

Рекомендації

Наведені нижче рекомендації, розроблені на основі цього аналізу, покликані допомогти Україні у розробці стратегій для економічної реінтеграції ветеранів. Ці рекомендації визначають пріоритетну роль масштабування успішних ініціатив, покращення координації та доступності та усунення системних перешкод для позиціонування ветеранів як рушійної сили відновлення та забезпечення стійкості України.

1. Активізація підготовки (перепідготовки) ветеранів з урахуванням потреб ринку

Наявні програми перепідготовки не відповідають потребам ринку праці, що змінюються, особливо у таких швидкозростаючих галузях, як інфраструктура, оборонні технології та сільське господарство. Жорсткі критерії вступу, логістичні бар'єри та бюрократична неефективність обмежують доступ ветеранів до необхідного навчання, особливо в сільській місцевості, що перешкоджає їхній економічній реінтеграції у довгостроковій перспективі. Міністерство у справах ветеранів разом з Міністерством економіки, Міністерством освіти і науки та Державною службою зайнятості могло б очолити процес розширення доступу до навчання у галузях інфраструктури, оборонних технологій та сільського господарства. Співпраця з професійно-технічними навчальними закладами, технічними вузами та роботодавцями з приватного сектору має важливе значення для розробки гнучких, ринково орієнтованих стратегій навчання. Щоб розширити і спростити доступ, міжнародні агенції, організації громадянського суспільства та цифрові платформи можуть посилити інформаційно-роз'яснювальну роботу та розвиток потенціалу, аби ветерани – особливо в сільській місцевості – могли краще орієнтуватися в наявних можливостях та користуватися ними.

2. Посилення підтримки підприємницької діяльності ветеранів

Ветеранський бізнес демонструє низькі показники успішності через обмежений доступ до стартового капіталу, складні регуляторні процеси, брак програм наставництва та підтримки в ринковій інтеграції тощо. Міністерство у справах ветеранів, Міністерство цифрової трансформації та Український ветеранський фонд у координації з Міністерством економіки могли б очолити зусилля з розширення механізмів фінансової підтримки, зокрема у вигляді мікрогрантів, кредитів під низькі відсотки та спрощених процедур ліцензування для підприємств, очолюваних колишніми військовими. У взаємодії з Торгово-промисловою палатою України, міжнародними агенціями розвитку та партнерами з приватного сектору бізнес-інкубатори та наставницькі мережі могли б надавати цільову підтримку, допомагаючи ветеранам долати регуляторні перепони, масштабувати бізнес та виходити на ширші ринки. Організації громадянського суспільства можуть забезпечувати додаткове менторство, бізнес-тренінги та юридичну допомогу, а також сприяти регуляторним реформам, спрямованим на спрощення ліцензування та фінансування. Вони можуть полегшувати доступ до ринку, адмініструвати мікрогранти, підтримувати відновлення сільської інфраструктури та посилювати інформаційно-просвітницьку роботу, забезпечуючи ветеранам, особливо в сільській місцевості, доступ до фінансування, навчання та ланцюгів поставок.

3. Сприяння інклюзивному економічному відновленню для ветеранів та постраждалих від війни груп

Ветерани відіграють вирішальну роль у відновленні економіки України. Проте політика реінтеграції повинна розроблятися з урахуванням більш широкої інклюзивної структури, яка підтримує всі постраждалі від війни групи населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб, сім'ї загиблих і тих, хто втратив засоби для існування. Надмірне зосередження на потребах однієї групи за рахунок інших загрожує поглибленням економічної нерівності і підриванням соціальної згуртованості. Міністерство у справах ветеранів у співпраці

з Міністерством економіки, Міністерством соціальної політики та Міністерством національної єдності могло б забезпечити інтеграцію програм працевлаштування, перепідготовки та підприємництва, орієнтованих на ветеранів, у національну стратегію відновлення, а не діяти ізольовано. Це передбачає узгодження ініціатив з реінтеграції ветеранів з ширшими програмами відновлення ринку праці та забезпечення доступу до рівних можливостей для внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп. Місцеве самоврядування, організації громадянського суспільства і представники приватного сектора могли б очолити реалізацію стратегій реінтеграції в громади, які сприятимуть інклюзивним моделям працевлаштування, програмам підтримки бізнесу та ініціативам регіонального розвитку, забезпечуючи економічне відновлення для всього населення, що постраждало від війни. Міжнародні агенції з розвитку мають повний арсенал можливостей для обміну досвідом у глобальному контексті, щоб інформувати, а не диктувати рішення, які приймаються на місцевому рівні.

Кінцеві примітки

- ¹ Lysiuk, Oksana. "The Ukrainian Economy Will Reach Its Pre-War Level in 10 Years." UBN (blog), March 24, 2025. <https://ubn.news/the-ukrainian-economy-will-reach-its-pre-war-level-in-10-years/>;
Rakic, Drazen. "Two Years of War: The State of the Ukrainian Economy in 10 Charts." Briefing. Economic Governance and EMU Scrutiny Unit. European Parliament, February 2024. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/747858/IPOL_BRI\(2024\)747858_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/747858/IPOL_BRI(2024)747858_EN.pdf).
- ² Kulishov, Volodymyr, Yuliia Herasymenko, Oleg Furs, and Ilya Pakhomov. "Labour Market of Ukraine and Meeting Post-War Workforce Supply Market Demands." *Economics Ecology Socium* 8, no. 3 (September 30, 2024): 27–39. <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2024.8.3-3>;
Mamonova, Natalia. "Ukrainian Agriculture in Wartime." Transnational Institute, February 4, 2025. <https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime>;
FAO. "The Impact of the War in Ukraine on Rural Labour Markets." Complementary information note. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), November 24, 2022. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/2d-8cd9d3-a5ff-4a91-b9b0-d6ec9dc971f8/content>.
- ³ IRC. "Ukraine: Families Mark Two Years of Full-Scale War, a Decade of Conflict and Displacement | International Rescue Committee (IRC)." International Rescue Committee (blog), May 14, 2024. <https://www.rescue.org/article/ukraine-families-mark-two-years-full-scale-war-decade-conflict-and-displacement>.
- ⁴ Kulishov, Volodymyr, Yuliia Herasymenko, Oleg Furs, and Ilya Pakhomov. "Labour Market of Ukraine and Meeting Post-War Workforce Supply Market Demands." *Economics Ecology Socium* 8, no. 3 (September 30, 2024): 27–39. <https://doi.org/10.61954/2616-7107/2024.8.3-3>;
Kinsella, Matt, and Volkan Aras. "Final Analytical Report: The Social Reintegration of Veterans in Ukraine with a Special Focus on the Inclusivity of Particularly Vulnerable Veterans and the Role That Veterans' Organizations Can Play in Building Inclusivity." International Organization for Migration (IOM), November 2023;
Umucu, Emre, and Beatrice Lee. "Employment and Emotional Well-Being in Veterans with Mental Illness." *Stress and Health* 40, no. 3 (2024): e3339. <https://doi.org/10.1002/smi.3339>;
McFee, Erin, Jonathan Röders, Rimjhim Agrawal, Emma Van Den Aakster, and Daryna Sudachek. "Between Frontline and Home Front: Reintegration, Resilience and Participation Strategies for Ukraine's Veterans." Corioli Institute, November 2024. <https://doi.org/10.59498/49814>.
- ⁵ Kinsella, Matt, and Volkan Aras. "Final Analytical Report: The Social Reintegration of Veterans in Ukraine with a Special Focus on the Inclusivity of Particularly Vulnerable Veterans and the Role That Veterans' Organizations Can Play in Building Inclusivity." International Organization for Migration (IOM), November 2023.
- ⁶ Ukrainian Veteran Fund (UVF). "Unemployment Rate among Veterans Is Growing, Research Shows," February 13, 2024. <https://veteranfund.com.ua/en/2024/02/13/unemployment-rate-among-veterans-is-growing-research-shows/>;
Sereda, Pavlo, Marian Machlouzarides, Nadiia Novosolova, and Selin Uretici. "Returning Home: Understanding the Perspectives of Veterans in Ukraine after the 24th of February 2022." reSCORE Ukraine, 2023.
- ⁷ International Organization for Migration (IOM), European Union (EU), and Ministry of Veterans Affairs (MoVA). "Veterans Reintegration in Ukraine: National Survey," February 2022.
- ⁸ Ibid.
- ⁹ IREX. "Veterans Reintegration Survey Results on Veterans' Current Employment Conditions." Analytic Report, 2021.
- ¹⁰ Sologoub, Ilona. "Return or Stay? What Factors Impact the Decisions of Ukrainian Refugees." Vox Ukraine, January 16, 2024. <https://voxukraine.org/en/return-or-stay-what-factors-impact-the-decisions-of-ukrainian-refugees>.
- ¹¹ Dobrohorska, Iryna. "Veterans and Ukraine's Human Capital Development for Recovery." German Marshall Fund of the United States (blog), June 3, 2024. <https://www.gmfus.org/news/veterans-and-ukraines-human-capital-development-recovery>.
- ¹² Röders, Jonathan, and Erin McFee. "The Strengths-Based Approach to FAA (Re)Integration." Research Brief. London, UK: Trust after Betrayal, 2022. https://www.trustafterbetrayal.org/_files/ugd/2fd284_bce371b5c4864ed484d508dc65190ad5.pdf.
- ¹³ Kirillova, Yuliia, Vladyslava Znoviak, and Alyona Kazanska. "Needs and Obstacles of Veterans in Employment." Sociological Research. Ukrainian Veterans Foundation (UVF), July 2023.
- ¹⁴ Lopatin, Mykhaylo. "Bind Ukraine's Military-Technology Revolution to Rapid Capability Development." War on the Rocks (blog), January 23, 2024. <https://warontherocks.com/2024/01/bind-ukraines-military-technology-revolution-to-rapid-capability-development/>;
Rubryka. "War Tech in Ukraine: Top 7 Ukrainian Defense Innovations." Rubryka (blog), September 12, 2024. <https://rubryka.com/en/article/war-tech-in-ukraine/>.
- ¹⁵ Röders, Jonathan, and Erin McFee. "The Strengths-Based Approach to FAA (Re)Integration." Research Brief. London, UK: Trust after Betrayal, 2022. https://www.trustafterbetrayal.org/_files/ugd/2fd284_bce371b5c4864ed484d508dc65190ad5.pdf.
- ¹⁶ EEAS. "EU and IOM Support Veterans' Employment and Community Resilience in Ukraine | EEAS," October 14, 2024. https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/eu-and-iom-support-veterans-employment-and-community-resilience-ukraine_en?s=232.
- ¹⁷ FBA. "Veteran Reintegration in Ukraine." Folke Bernadotte Academy. Accessed February 12, 2025. <https://fba.se/globalassets/stod-till-civilsamhallet/veteran-reintegration-in-ukraine.pdf>;
McFee, Erin. "An Ambivalent Peace: Mistrust, Reconciliation, and the Intervention Encounter in Colombia." The University of Chicago, 2019.

- ¹⁸ IREX. "Study on Veterans' Reintegration: Key Needs and Challenges in Accessing Basic Services and Rights." IREX, 2024.
- ¹⁹ PanteonX. "Inclusion and Veteran Support: How Businesses Can Become Allies of Ukraine's Defenders," November 21, 2024. <https://panteonx.fund/en/news/inklyuziya-ta-pidtrymka-veteraniv-yak-biznes-mozhe-staty-soyuznykom-zakhysnykiv-ukrayiny>; Romandash, Anna. "Ukraine Prepares to Serve Veterans with Disabilities." Global Voices, March 1, 2024. <https://globalvoices.org/2024/01/03/ukraine-prepares-to-serve-veterans-with-disabilities/>.
- ²⁰ Eg. suggestions of extra leave for veterans have surfaced in Ukrainian policy discussions.
- ²¹ McFee, Erin, Jonathan Röders, Rimjhim Agrawal, Emma Van Den Aakster, and Daryna Sudachek. "Between Frontline and Home Front: Reintegration, Resilience and Participation Strategies for Ukraine's Veterans." Corioli Institute, November 2024. <https://doi.org/10.59498/49814>.
- ²² Ibid.
- ²³ Kahanec, Martin, Snizhana Leu-Severynenko, Anna Novosad, and Yegor Stadnyi. "Rebuilding Education for a Smarter and Stronger Ukraine." CEPR (blog), May 13, 2023. <https://cepr.org/voxeu/columns/rebuilding-education-smarter-and-stronger-ukraine>.
- ²⁴ Khrapatyi, Sergii, Tetiana Melnychuk, Yuliia Krasilova, Julia Udovenko, and Anastasiia Holotenko. "War Veterans' Retraining: Development of Educational Programmes for Economic Recovery in Ukraine." *Research in Post-Compulsory Education* 29, no. 4 (October 2024): 642–59. <https://doi.org/10.1080/13596748.2024.2403823>; IREX. "Study on Veterans' Reintegration: Key Needs and Challenges in Accessing Basic Services and Rights." IREX, 2024.
- ²⁵ Kirillova, Yuliia, Vladyslava Znoviak, and Alyona Kazanska. "Needs and Obstacles of Veterans in Employment." *Sociological Research*. Ukrainian Veterans Foundation (UVF), July 2023; IREX. "Veterans Reintegration Survey Results on Veterans' Current Employment Conditions." Analytic Report, 2021; Kahanec, Martin, Snizhana Leu-Severynenko, Anna Novosad, and Yegor Stadnyi. "Rebuilding Education for a Smarter and Stronger Ukraine." CEPR (blog), May 13, 2023. <https://cepr.org/voxeu/columns/rebuilding-education-smarter-and-stronger-ukraine>.
- ²⁶ United Nations Development Programme (UNDP). "Veteran's ID Launched in the Diia Mobile Application," May 6, 2024. <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/veterans-id-launched-diia-mobile-application>; Yermak, Natalia. "New Military App Is Set to Revolutionize How Ukraine Runs Its Army: New App Aims to Make Services for Soldiers 'Paperless' but Troops Aren't Sold on It Just yet." *Kyiv Independent*, March 9, 2024. <https://kyivindependent.com/new-military-app-is-set-to-revolutionize-way-ukraine-runs-its-army/>.
- ²⁷ Ukraine Media Center. "Nearly 70% of Veterans Are Interested in Entrepreneurship – Survey Results." Media Center Ukraine (blog), November 21, 2024. <https://mediacenter.org.ua/nearly-70-of-veterans-are-interested-in-entrepreneurship-survey-results/>.
- ²⁸ McFee, Erin, Jonathan Röders, Rimjhim Agrawal, Emma Van Den Aakster, and Daryna Sudachek. "Between Frontline and Home Front: Reintegration, Resilience and Participation Strategies for Ukraine's Veterans." Corioli Institute, November 2024. <https://doi.org/10.59498/49814>.
- ²⁹ ACC. "Ukraine Wartime Business Assessment." AmCham/Citi Survey. American Chamber of Commerce - Ukraine, June 2024.

Біографія авторів

Д-р Ерін К. Макфі є засновником і президентом міжнародної організації Corioli Institute, діяльність якої зосереджена на підтримці реінтеграції колишніх учасників збройних конфліктів та підвищенні безпеки, стійкості та соціальної згуртованості в постраждалих від таких конфліктів громадах. Д-р Макфі також є старшим позаштатним науковим співробітником Атлантичної ради. Як політичний антрополог, вона з 2010 року працювала в Латинській Америці, Африці, на Близькому Сході та в Європі, вивчаючи проблеми реінтеграції військових ветеранів, колишніх партизанів, повстанців і членів організованих злочинних угруповань, а також консультуючи міжнародні організації з питань повернення ветеранів до цивільного життя. Corioli Institute провів масштабні дослідження в Україні, вивчаючи історії життя та організуючи семінари для ветеранів. Д-р Макфі отримала ступінь доктора філософії в Чиказькому університеті та є лауреатом стипендії UKRI Future Leaders Fellowship і програми Фулбрайта – Хейса.

Джонатан Рьодерс є директором проєктів і програм Corioli Institute. Його робота зосереджена на забезпеченні засобів до існування, зміцненні довіри, примиренні та реінтеграції в суспільство осіб, які раніше були пов'язані зі збройними формуваннями. Рьодерс працював у низці постраждалих від конфлікту регіонах, зокрема з колишніми комбатантами Револьюційних збройних сил Колумбії, колишніми членами картелів та ув'язненими в Мексиці, а також військовими ветеранами та їхніми родинами в Україні. Він бере участь в оригінальних дослідженнях, відповідає за ідентичність бренду Corioli Institute та її активність в соціальних мережах, а також допомагає розробляти концептуальні рамки, що визначають місію організації. Джонатан отримав ступінь бакалавра політології у Вільному університеті Берліна (Freie Universität Berlin) та ступінь магістра міжнародної соціальної та державної політики у Лондонській школі економіки (LSE).

Академія Фольке Бернадотта (FBA) — шведська урядова агенція з питань миру, безпеки та розвитку. Починаючи з 2014 року, FBA бере активну участь у підтримці процесів реформування та розвитку України. Після початку повномасштабного вторгнення Росії підтримка реінтеграції ветеранів та їхнього повернення до цивільного життя стала критично важливою складовою відновлення та забезпечення довгострокової стійкості української держави. FBA допомагає цим зусиллям, працюючи разом із зацікавленими сторонами на національному та місцевому рівнях над розробкою інклюзивних стратегій реінтеграції, покращенням координації між державними установами, громадянським суспільством і міжнародними партнерами, а також просуванням ґендерно-чутливих підходів, які сприяють соціальній згуртованості, рівності та сталому відновленню.

СЕРІЯ ТЕМАТИЧНИХ АНАЛІТИЧНИХ ЗАПИСОК: РЕІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ВЕТЕРАНІВ

Ця серія аналітичних записок є результатом втілення у життя ініціативи Академії Фольке Бернадотта, спрямованої на вивчення ключових аспектів реінтеграції ветеранів в Україні. Метою цієї серії є сприяння розробці відповідних норм політики шляхом надання заснованого на фактах і досвіді розуміння проблем, з якими стикаються ветерани під час повернення до цивільного життя, а також надання рекомендацій, спрямованих на вдосконалення системи реінтеграції в Україні. Ця серія аналітичних записок має на меті представити стислий огляд основних аспектів процесу реінтеграції, досліджених крізь призму актуальної ситуації в Україні, у чотирьох ключових сферах: політична реінтеграція, економічна реінтеграція, ґендерні аспекти реінтеграції та реінтеграція на рівні громади (РРГ).

Академія Фольке Бернадотта висловлює подяку авторам за готовність поділитися своїми знаннями й думками, що допомогло у реалізації цього проєкту. Висновки та рекомендації, викладені в цій серії аналітичних записок, належать автору(-ам) і не обов'язково відображають офіційну політику чи позицію Швеції, Академії Фольке Бернадотта чи будь-яких інших партнерських організацій.